

ASPECTE ALE DEZVOLTĂRII DURABILE PE VALEA RÂULUI TIMIȘ

Luiza Caraivan
Cipriana Sava

Title: ASPECTS OF DURABLE DEVELOPMENT ON THE TIMIȘ RIVER VALLEY

Abstract: *The paper deals with the issue of durable development in the towns and villages situated on the Timiș River valley. The authors present the geographic advantages of the area, its natural and anthropic resources and some possibilities of capitalizing on these resources. Moreover, the results of the research project “Economic and Social Potential of the Bega and Timiș River Valleys” are also presented in order to show the solutions identified by the research team formed by the staff of the Faculty of Management in Tourism and Commerce Timisoara, part of “Dimitrie Cantemir” Christian University.*

Key words: *durable development, Romania, Timiș river, tourism*

Rezumat: *Articolul tratează problematica dezvoltării durabile în orașele și satele situate pe valea râului Timiș. Autorii urmăresc să prezinte avantajele geografice ale acestei zone, câteva resurse naturale și antropice, și, de asemenea, posibilitățile de valorificare ale acestor resurse. Mai mult, articolul prezintă și rezultatele proiectului de cercetare desfășurat de cadrele didactice ale Facultății de Management Turistic și Comercial Timișoara din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”, proiect intitulat „Potențialul socio-economic al văilor râurilor Bega și Timiș”.*

Cuvinte cheie: *dezvoltare durabilă, râul Timiș, Romania, turism*

Studiul de față își propune să analizeze problematica dezvoltării durabile în orașele și satele situate pe valea râului Timiș luând în considerare avantajele geografice ale acestei zone, câteva resurse naturale și antropice, și, de asemenea, posibilitățile de valorificare ale acestor resurse. De asemenea, ne propunem să prezentăm rezultatele proiectului de cercetare desfășurat de cadrele didactice ale Facultății de Management Turistic și Comercial Timișoara din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”, proiect intitulat „Potențialul socio-economic al văilor râurilor Bega și Timiș” și care a început în 2011, fiind finalizat în 2013. Chiar dacă principalul tip de turism practicat în zona analizată este turismul de afaceri, există și alte tipuri de turism care încep să se dezvolte. cu preponderență în zona din care izvorăște

Timișul: turismul, rural, turismul religios, turismul cultural și, mai recent turismul legat de practicarea anumitor sporturi (ciclism, motociclism, pescuit). Dezvoltarea mai multor tipuri de turism pentru această zonă străbătută de râul Timiș și formată din județele Caraș-Severin și Timiș este strâns legată de existența atâtor a unor resurse naturale, cât și a unor valoroase resurse antropice.

Dezvoltarea economică, la nivel mondial a fost și este legată de existența resurselor. Una dintre cele mai importante resurse care a influențat în mod direct apariția așezărilor umane și dezvoltarea economică este apa, de fapt este o resursă vitală.

Rețeaua hidrografică a unei zone cuprinde apele de suprafață (izvoare, râuri, lacuri, apele mărilor și oceanelor) și pe cele de adâncime (apele din pânza freatică, apele minerale și termominerale, lacurile și râurile subterane).

Exploatarea rațională a apelor și păstrarea calității lor este o problemă de actualitate. Poluarea acestora poate fi chimică, fizică sau bacteriologică, iar efectele negative apar imediat, sau în timp.

Rezervele de apă dulce ale planetei sunt destul de mici (2,53% din totalul resurselor naturale de apă ale planetei) , chiar dacă 75% din suprafața acesteia este acoperită de apă, ceea ce impune utilizarea lor într-un mod cât mai eficient.

Prin apă potabilă se înțelege orice tip de apă (naturală sau după tratare) care se folosește pentru băut, prepararea hranei și alte scopuri casnice, precum și în industria alimentară.

Un consum de apă necontrolat, fără a ține cont de principiile durabilității are ca rezultat degradarea ecosistemelor și reducerea capacității lor de a furniza apă de calitate pentru populația Terrei.

Odată cu poluarea tot mai intensă înregistrată la nivel mondial s-au luat măsuri în direcția protejării mediului înconjurător și utilizării raționale a resurselor naturale. Astfel, s-a lansat ideea și programul de dezvoltare durabilă.

Dezvoltarea durabilă înseamnă, conform definiției date de Comisia Brundtland (1987), „dezvoltarea care satisface nevoile prezentului fără a compromite nevoile generațiilor viitoare în satisfacerea propriilor nevoi” (Constantin 193).

Un efort de susținere a comunității constă în adoptarea unor sisteme pe termen lung, integrate, de dezvoltare și realizare a unei comunități viabile prin luarea în considerare a problemelor economice, de mediu și sociale. Alte elemente importante ale unor astfel de eforturi sunt cultivarea unei semnificații categorice comunității și făurirea de parteneriate și înțelegeri între mandatar. Punctul de concentrare și mărimea eforturilor durabilității

depind de condițiile locale, inclusiv de resurse, acțiuni politice, individuale și de trăsăturile remarcabile ale comunității. Demersurile pentru susținerea comunităților au fost aplicate chestiunilor privind expansiunea urbană, intercity și redezvoltarea terenurilor brune, dezvoltarea și progresul economic, conducerea (administrarea) ecosistemului, agriculturii, biodiversității, clădiri ecologice, conservarea energiei, watershed management, și prevenirea poluării. Multe dintre aceste chestiuni și alte asemenea probleme ale comunității nu pot fi abordate cu ușurință prin moduri sau elemente tradiționale în societatea noastră. Mulți oameni consideră că este mai bine ca astfel de probleme să fie tratate prin metode de abordare mai cooperante și holistice, deoarece asemenea probleme sunt confuze, multidisciplinare, multiorganizaționale, cu mize multiple și multisectoriale în natura lor. (Lachman 1997)

Apa este una din resursele importante ale planetei, iar exploatarea sa durabilă este considerată o prioritate și în România.

Legislația în vigoare referitoare la exploatarea durabilă și protecția apelor consideră infracțiuni următoarele acțiuni:

- deversarea sau injectarea în apele planetei de deșeuri, reziduuri, ape uzate, sau diverse produse care conțin substanțe solide, lichide, gazoase, bacterii, microbi, în concentrații și cantități suficient de mari încât să schimbe caracteristicile apei și să o transforme într-o otrăvă;
- executarea unor lucrări de extindere, modificare, construcții și instalații de ape fără avizul de gospodărire a apelor (Legea nr. 107/ 1996, legea apelor);
- exploatarea, întreținerea lucrărilor construite pe ape, a celor ce au legătură într-un fel sau altul cu apele, desfășurarea unor diverse activități (topirea plantelor textile, tăbăcirea pieilor, extragerea agregatelor minerale existente) fără a deține autorizație de gospodărire a apelor;
- exploatarea agregatelor minerale în zonele interzise (zone de protecție sanitară a surselor de apă, a albiilor și malurilor, construcțiile hidrotehnice);
- utilizarea plajei și țărmului mării, a albiilor minore fără autorizație, pentru alte activități decât de înbăiere și plimbare;
- neîntreruperea activităților după pierderea drepturilor obținute în baza legii;
- limitarea utilizării apei potabile pentru populație în beneficiul altor activități, atunci când are un caracter sistematic;
- poluarea în mod regulat, de orice fel, a resurselor de apă care produce prejudicii utilizatorilor din aval;

- depozitarea și întrebuințarea îngrășămintelor chimice, pesticidelor și a altor substanțe toxice în zonele de protecție înființate conform prevederilor legale;
- păstrarea în albia majoră a râurilor a combustibilului nuclear și a deșeurilor obținute prin folosirea lui;
- distrugerea, degradarea și manevrarea stăvilarelor, barierelor, grătarelor, vanelor și a altor construcții și instalații hidrotehnice de către persoane neautorizate;
- efectuarea unor lucrări (săpături, gropi, șanțuri, extragere de nisip, pietriș, pământ) din baraje, diguri și alte zone de protecție, fără avizul de gospodărire a apelor;
- fapta săvârșită contra populației, prin otrăvire în masă, provocare de epidemii, urmare a otrăvirii sau infestării apei, care este catalogată ca atentat.

Așa cum populația actuală are nevoie de apă, în primul rând pentru a supraviețui, tot așa au nevoie și generațiile viitoare.

În România există surse de apă care, în prezent, asigură necesarul de apă pentru uz casnic, industrial, terapeutic, de recreere.

Pe teritoriul României se întâlnesc ape subterane, de suprafață și marine, care datorită poziției geografice a țării și climatului prezintă particularități hidrografice și hidrologice. Astfel, majoritatea apelor curgătoare își au izvoarele în zona centrală a Carpaților, fiind colectate de Dunăre, iar râurile din partea vestică sunt colectate de Tisa.

Lacurile reprezintă 1,1% din teritoriul țării și sunt distribuite pe toate treptele de relief, având forme, mărimi și origini diverse.

Unul din principalele râuri ale Banatului este Timișul. Acesta izvorăște din Munții Semenic, din partea estică a acestor munți, iar râul se formează prin unirea pâraielor Semenic, Grădiște și Brebu. Timișul (în sârbă Тамиш, în germană Temesch, în maghiară Temes) se formează pe versanții estici ai Munților Semenic, în Județul Caraș-Severin. După barajul de la Trei Ape, râul traversează județul Caraș-Severin și județul Timiș, trecând apoi în Serbia unde se varsă în Dunăre, lângă Pančevo.

În perioada romană Timișul a fost numit Tibisis sau Tibiscus. Etimologia acestui hidronim derivă din radicalul *thib* – nămolos (Crețan 10).

Afluenții principali sunt Brebu, Slatina, Buceșnița, Petroșnița, Știuca, Bârzava, Moravița, Grădiște, Semenic, Teregova, Criva, Armeniș, Sadovița.

Principalele localități traversate sunt Teregova, Armeniș, Sadova Veche, Slatina-Timiș, Buceșnița, Petroșnița, Valea Timișului, Prisian, Buchin, Caransebeș, Jupa, Zăgujeni, Prisaca, Constantin Daicoviciu,

Sacu, Jean, Gavojdia, Lugojel, Lugoj, Coșteiu, Bazoș, Uliuc, Urseni, Șag, Parța, Cebza, Crai Nou, Gad, Grăniceri.

Râul Timiș este cel mai important râu interior al Spațiului Hidrografic Banat. Are o suprafață bazinală de 10.352 km², din care 795 km² în România și o lungime de aproximativ 340 km, din care 244 km pe teritoriul României.

După ce trece de lacul antropoc Trei Ape, râul urmează direcția nord-vest, apoi sud-est, printr-o vale îngustă, până la Teregova, acolo unde intră în culoarul depresionar intramontan Caransebeș–Mehadia. În acest sector colectează râuri numeroase ce vin atât din Masivul Semenic cât și din Munții Țarcu–Godeanu și Poiana Ruscă. Afluenții mai importanți în acest sector sunt Pârâul Rece, Feneș, Bolvașnița, Sebeș, Axin și Bistra. După confluența cu Bistra, Timișul își schimbă din nou direcția spre nord-vest, până la Lugoj. Apoi, cursul mijlociu traversează câmpia Lugojuului, sector în care colectează o serie de alți afluenți dintre care cel mai important afluent este Nădrag. Cursul inferior al Timișului continuă cu o vale largă străbate Câmpia Timișului, până la ieșirea din țară, în dreptul localității Grăniceri. Aceasta zonă este predispusă inundațiilor, motiv pentru care au fost făcute mai multe amenajări și lucrări hidrotehnice. Râul Timiș se varsă în Dunăre pe teritoriul Serbiei, în dreptul localității Pančevo.

Prima viitură semnificativă care a determinat apariția primelor proiecte de amenajare a bazinelor Bega și Timiș a avut loc în 1753. Cea mai mare inundație de până atunci și se pare că și cea mai mare produsă în Banat a avut loc în luna iulie a anului 1859. Au fost inundate cca. 500.000 ha din care 280.000 ha pe actualul teritoriu al României. Au fost afectate 46 de localități, inclusiv orașul Timișoara (Udo 2011). Din acel moment au început lucrările de îndiguire și canalizare ale celor două mari râuri care străbat regiunea Banatului. Astfel, a apărut posibilitatea valorificării resurselor naturale într-un mod care să nu afecteze negativ viața localnicilor și a turiștilor.

În acest context, a apărut necesitatea identificării la început de secol XXI a potențialului turistic de pe valea Timișului. Prima fază a proiectului „Potențialul socio-economic al văilor râurilor Bega și Timiș” dezvoltat de Facultatea de Management Turistic și Comercial din Timișoara, din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir” a fost cea de documentare în localitățile de pe valea râului Timiș, în bibliotecile din Timișoara, pentru a strânge informații concludente despre potențialul acestei zone. Au fost consultate numeroase monografii și articole despre localitățile: Teregova, Armeniș, Sadova Veche, Slatina-Timiș, Bucosnița, Petroșnița, Valea Timișului, Prisian,

Buchin, Caransebeș, Jupa, Zăguzeni, Prisaca, Constantin Daicoviciu, Sacu, Jean, Gavojdia, Lugojel, Lugoș, Coșteiu, Bazoș, Uliuc, Urseni, Șag, Parța, Cebza, Crai Nou, Gad, Grăniceri. Prin vizite la fața locului, echipele trimise pe teren au constat activitățile principale ale locuitorilor din zonă, activități care, în general sunt aceleași de la înființarea localităților, cu preponderență agricultura și creșterea animalelor, excepție făcând, bineînțeles, orașul Lugoj.

Cea de-a doua fază a proiectului a început în octombrie 2012, la conferința internațională Danube Net “Improve mobility – Inland waterway. Focusing on channels” (Îmbunătățirea mobilității – Cursurile de apă canalizate). Participanții din Serbia, Ungaria și România au discutat despre posibilități de transport al mărfurilor, despre plimbările de agrement pe cursurile de apă din Banat și despre posibilități de construcție a unor noi porturi sau de revitalizare a porturilor vechi pentru a reporni traficul pe apă. Au fost luate în considerare și nevoile financiare ale comunității, necesitatea dezvoltării durabile și impactul creșterii traficului pe cursurile de apă asupra mediului, poluarea reprezentând o problemă majoră. Concluzia trasă de participanții la conferință a fost că există potențial de dezvoltare pe cursul râului Bega, chiar dacă activitățile turistice sunt limitate la zona Timișoarei. Cu toate acestea, există inițiativă în domeniul turismului în diferite localități de pe cursul râului Timiș.

Cea de-a treia fază a proiectului își propune să evalueze nevoile turiștilor care vin în zonă și posibilitățile financiare ale localnicilor de a oferi ceea ce turiștii caută. În acest sens, se impune o analiză a costurilor, pentru a evalua costurile pe care le-ar implica o posibilă punere în aplicare a proiectului, bazându-se pe datele strânse. De asemenea, cu sprijinul autorităților locale râul Timiș va deveni mai mult decât o sursă de apă potabilă sau de irigații, iar agricultura și creșterea animalelor ar putea fi completate de activități turistice.

Cea de-a patra fază a constat în publicarea Ghidului localităților de pe valea râului Timiș, așa încât acest ghid își propune să finalizeze proiectul început în anul 2011. În acest ghid au fost cuprinse principalele puncte de interes din satele și orașele de pe valea râului Timiș și o scurtă istorie a acestor localități, pentru a contura contextul istoric și social propice pentru dezvoltarea unor activități turistice.

În concluzie, proiectul desfășurat în cadrul Facultății de Management Turistic și Comercial Timișoara urmează să traseze o analiză SWOT, identificând punctele forte și punctele slabe ale localităților din zonă, oportunitățile și amenințările din această regiune, astfel încât să se ajungă la niște soluții realiste care să poată fi implementate, atât pe termen scurt cât și pe termen lung. O altă

propunere care urmează a fi pusă în aplicare este colaborarea cu o Facultate cu profil similar din Serbia pentru a continua studiul asupra văii râului Bega până la vărsarea acestuia în Tisa.

Astfel, trebuie luat în considerare faptul că turiștii sunt o importantă sursă de venit pentru localitățile în care agricultura este preocuparea de bază, alte activități de producție fiind abandonate din diverse motive. În acest sens proiectul Facultății din Timișoara vine în sprijinul comunităților din sate din Banatul românesc, urmând a fi continuat, printr-un parteneriat cu o Universitate din Serbia, în Banatul sârbesc.

Bibliografie

- Constantin, Daniela, Luminița. *Economia regională*, București: Editura Oscar Print, 2000.
- Crețan, Remus. *Dicționar toponimic și geografico-istoric al localităților din județul Timiș*. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2006.
- Lachman, Beth E., “Linking Sustainable Community Activities to Pollution Prevention: A Sourcebook”, *Critical Technologies* Institute. 1997.
- Sava, Cipriana, Luiza Caraivan. *Valea râului Timiș. Ghid de prezentare a localităților*. Timișoara: Editura Eurostampa, 2013.
- Udo, Job, Cătălin Aldescu, Ramona Dumitrache, Laurențiu Luca. „Modelarea inundabilității – studiu de caz Timiș”. Institutul Național de Hidrologie și Gospodărire a Apelor, Conferința științifică anuală, noiembrie 2011. Web 1 noiembrie 2013 http://inhgacercetare.ro/doc/inhga_2011/2-08_109-122_Udo-Aldescu-Dumitrache-uca_INHGA%202011.pdf
- <http://legeaz.net/dictionar-juridic/infrațiuni-privitoare-la-protectia-si-exploatarea-durabila-a-apelor> Web 1 noiembrie 2013

NOTE DESPRE AUTORI

LUIZA CARAIVAN este conferențiar universitar la Facultatea de Management Turistic și Comercial din Timișoara, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”. A obținut titlul științific de **Doctor în domeniul Filologie** în anul 2010, cu teza *Nadine Gordimer and the Rhetoric of Otherness in Post-Apartheid South Africa*. Este autoare a *First Steps in Business English* (2009), *Writing for Business* (2011), *Comunicare în afaceri* (2012). A publicat numeroase articole și studii în reviste din țară și străinătate (*Orizont – Timișoara*, *British and American Studies - Timișoara*, *Romanian Journal of English Studies – Timișoara*, *Europa –Novi Sad*), precum și capitole în volume colective, cel mai recent capitol fiind „The story of a South African Romance” în *Romance: The History of a Genre* (editor Dana Percec), Cambridge Scholars Publishing, 2012.

CIPRIANA SAVA este conferențiar universitar la Facultatea de Management Turistic și Comercial din Timișoara, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”. A obținut titlul științific de **Doctor în domeniul Management** în anul 2006, cu teza *Contribuții privind strategiile și planificarea în activitatea de turism și valorificarea resurselor acesteia (cu exemplificare în spațiul Regiunii de Dezvoltare Vest)*. Este autoare a numeroase cărți, articole și studii în domeniul turismului, dezvoltării regionale și rurale, cele mai recente titluri fiind: *Turismul industrial – o provocare actuală*, Timișoara, Eurostampa, 2010, *Turismul în contextul dezvoltării regionale durabile*, Timișoara, Eurostampa, 2010, *Economia turismului*, Timișoara, Eurostampa, 2010. De asemenea, Cipriana Sava este membră a „Asociației Române de Științe Regionale” (ARSR), a asociației „European Regional Science Association” (E.R.S.A.), membră a asociației „Science Association International” (RSAI) și a clubului Hobby Club Jules Verne – Buziaș, România. De asemenea, membră a Pro Globalscience Association, Asociația Jurnaliștilor și Scriitorilor de Turism din România (AJTR), Uniunea Jurnaliștilor din Banatul Istoric.